

Prospective Study of Economic Crimes of Women Affected by Increased Liquidity and Nepotism

Zahra Akbari¹, Mohsen Shekarchizadeh^{2*}, Ahmadreza Shekarchizadeh Esfahani³, Faramarz Atrian⁴

1. Ph.D. Student, Department of Law, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Law, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Law, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

4. Assistant Professor, Department of Law, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages: 157-174

Article history:

Received: 16 May 2023

Edition: 22 Jun 2023

Accepted: 06 Aug 2023

Published online: 23 Des 2023

Keywords:

future studies, Economic crimes, Liquidity, Nepotism.

Corresponding Author:

Mohsen Shekarchizadeh

Address:

Iran, Najaf Abad, Islamic Azad University, Najaf Abad Branch, Department of Law.

Orchid Code:

42292929 - 031

Tel:

0009-0006-1148-708X

Email:

Mohsen.Shekarchi@gmail.com

ABSTRACT

Background and Aim: The increase of economic crimes and different ways of purifying illegal incomes from these crimes, and more importantly, the discussion of women in this category should be of special importance due to the role and sensitive position of women in the family and society. On the other hand, increasing liquidity and nepotism are factors that have a major and significant impact on the occurrence and spread of economic crimes.

Materials and Methods: This research is applied in terms of its purpose and descriptive-analytical in terms of its implementation. To collect data, library and internet resources and Delphi method were used, the tools used in this method are fashion writing and interview with experts.

Results: Women play the role of assistants in committing economic crimes and are less likely to be the main perpetrators themselves. Where a woman herself is an economic criminal, she has certainly used the support of an influential power and family relationship to carry out the process of economic crime.

Ethical Considerations: In order to organize this research, while observing the authenticity of the texts, honesty and fidelity have been observed.

Conclusion: Absence and neglect of women as perpetrators of economic crimes is one of the characteristics of Iran's legal system; as a result, more care should be taken in dealing with women's economic crimes and that by describing the existing reactions and measures regarding the situation of women's crimes in the society and the lack of attention to the solutions provided and the society's exposure to special conditions, the increase Liquidity and nepotism, it is predicted that the economic crimes of women in Iran will increase in the next decade in various guises.

Cite this article as:

Akbari Z, Shekarchizadeh M, Shekarchizadeh Esfahani A, Atrian F. *Prospective Study of Economic Crimes of Women Affected by Increased Liquidity and Nepotism*. Economic Jurisprudence Studies. 2023.

آینده پژوهی وقوع جرایم اقتصادی زنان متأثر از افزایش نقدینگی و فامیل بازی

زهرا اکبری^۱، محسن شکرچی زاده^{۲*}، احمدرضا شکرچی زاده اصفهان^۳، فرامرز عطریان^۴

۱. دانشجوی دکتری رشته حقوق جزا و جرم شناسی، گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

۲. استادیار، گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران.

۳. استادیار، گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران.

۴. استادیار، گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: افزایش جرایم اقتصادی و شیوه‌های مختلف تطهیر درآمدهای نامشروع حاصل از این جرایم و بحث زنان در این مقوله، با توجه به نقش و جایگاه حساس زنان در خانواده و جامعه باید از اهمیت ویژه‌ای برخوردار باشد. از طرف دیگر افزایش نقدینگی و فامیل‌بازی از عواملی هستند که بر وقوع و گسترش جرایم اقتصادی تأثیر عمده و بسزایی دارند.

مواد و روش‌ها: این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد. برای گردآوری داده‌ها از شیوه کتابخانه‌ای و منابع اینترنتی و روش دلفی استفاده شده است و ابزار استفاده شده در این روش فیش‌نویسی و مصاحبه با خبرگان می‌باشد.

ملاحظات اخلاقی: در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

یافته‌ها: زنان در انجام جرم اقتصادی بیشتر نقش معاونت را دارند و کمتر خودشان مجرم اصلی هستند. در جایی که یک زن خودش مجرم اقتصادی باشد مطمئناً از حمایت یک قدرت نفوذی و رابطه فامیل بازی برای انجام روند جرم اقتصادی استفاده کرده است.

نتیجه: اجمال و بی‌توجهی به زنان در قامت بزهکاران جرائم اقتصادی یکی از ویژگی‌های نظام حقوقی ایران است؛ در نتیجه، در مورد برخورد با جرایم اقتصادی زنان باید دقت بیشتری به عمل آورد و اینکه با توصیف واکنش‌ها و تدابیر موجود در مورد وضعیت جرایم زنان در جامعه و عدم اعتنا به راهکارهای ارائه شده و قرار گرفتن جامعه در شرایط خاص افزایش نقدینگی و فامیل‌بازی، پیش‌بینی می‌شود جرایم اقتصادی زنان در ایران در یک دهه آینده در پوشش‌های متنوع رو به افزایش خواهد بود.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱۵۹-۱۷۴

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۲۶

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۰۴/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۱۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱۰/۰۲

واژگان کلیدی:

آینده پژوهی، جرایم اقتصادی، نقدینگی، فامیل‌بازی.

نویسنده مسئول:

محسن شکرچی زاده

آدرس پستی:

ایران، نجف آباد، دانشگاه زاد اسلامی، گروه حقوق خصوصی.

تلفن:

42292929 - 031

کد ارکید:

0009-0006-1148-708X

پست الکترونیک:

Mohsen.Shekarchi@gmail.com

۱. مقدمه

جرم و پدیده مجرمانه فرایند پیچیده‌ای است و از عوامل مختلفی ناشی می‌شود. هیچگاه نمی‌توان برای یک پدیده مجرمانه دلیل منحصر به فردی ذکر کرد، همواره چندین عامل در کنار هم جمع شده و سبب بروز یک پدیده مجرمانه در فرد می‌شوند اما میزان تأثیرگذاری هریک از این عوامل متفاوت است. شناسایی عوامل زمینه ساز بروز جرم می‌تواند تأثیر عمده‌ای بر کاهش جرایم داشته باشد. در مورد جرایم اقتصادی نیز همین‌گونه است. افزایش نقدینگی و فامیل بازی از عواملی هستند که بر وقوع جرایم اقتصادی تأثیر عمده و بسزایی دارند. همواره در جامعه مقدار مشخصی کالا و خدمات وجود دارد که مقدار پول در دست مردم باید با آن متناسب باشد، اگر مقدار پول بیشتر از کالا و خدمات موجود باشد، مردم همان میزان محصول را باید با پول بیشتری خریداری کنند، یعنی قیمت‌ها در جامعه بالا می‌رود و بالعکس. از طرفی پول زیاد تقاضای مردم برای خرید کالاها و خدمات مختلف را افزایش می‌دهد و اگر محصولات تولید کنندگان داخلی به اندازه کافی نباشد، راه ورود کالاهای ارزان قیمت خارجی باز شده و نتیجه آن کاهش تولید داخلی و افزایش بیکاری است. از طرفی هم با افزایش نقدینگی تمایل مردم به سپرده‌گذاری در بانک‌ها بیشتر می‌شود، در نتیجه بانک‌ها منابع مالی جمع شده را می‌توانند به مردم وام دهند و به این صورت حجم پول بیشتر از مقدار اولیه شروع به افزایش می‌کند (زارع، ۱۴۰۱، ۱۴). بنابراین با وجود افزایش نقدینگی و عدم کنترل آن شاهد ارتکاب جرایم مختلف اقتصادی و اخلاق در نظام اقتصادی از سوی سوء استفاده‌گران از این موقعیت و مجرمین اقتصادی خواهیم بود.

یکی از پدیده‌های بسیار مهمی که نه تنها در جامعه ایران بلکه در تمام جوامع دارد خودش را به نوعی نشان می‌دهد، بزهکاری‌های اقتصادی است. «بزهکاری اقتصادی پدیده‌ای فراگیر است که جوامع بشری و نظام‌های سیاسی با آن مواجه بوده، که به طور مستقیم و غیر مستقیم جنبه‌های کیفی زندگی شهروندان را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد، رویارویی با این پدیده همواره دغدغه کارگزاران و متولیان سیاست‌گذاران جنایی بوده است» (نیازپور، ۱۳۹۷، ۷). پدیده بزهکاری شامل جرایم و تخلفات است، به عبارتی بزهکاری اقتصادی شامل جرایم اقتصادی و تخلفات اقتصادی می‌شود که مسئله مورد بحث در این مقاله همان جرایم اقتصادی است. البته لازم به ذکر است که جرایم مالی به صورت کلی به جرایمی گفته می‌شود که به اموال و دارایی افراد یا نظام اقتصادی جامعه ضرر و زیان وارد می‌کند و شامل جرایم علیه اموال و مالکیت، جرایم بانکی و جرایم اقتصادی می‌شود (دادکار، ۱۴۰۰). بنابراین جرایم اقتصادی بخشی از جرایم مالی محسوب می‌گردد. منظور از جرایم اقتصادی با توجه به اینکه جرم، تعرض به ارزش‌هاست و یکی از ارزش‌ها در جامعه ارزش اقتصادی است، رفتارهای مجرمانه‌ای است که تعرض علیه اقتصاد کشور بوده و در جهت اخلاق در نظام اقتصادی آن انجام شود. البته لازم به ذکر است که جرایم علیه اموال و مالکیت در حقیقت صدمه و تعرض به مال فرد بوده و جرم مالی و فردی محسوب می‌شود ولی اگر در سطح گسترده و کلان انجام شود جزء جرایم اقتصادی محسوب می‌گردد؛ مثل کلاهبرداری در سطح کلان. جرایم بانکی نیز همین‌گونه است یعنی صدمه و تعرض به مال سپرده‌گذاران بانک‌ها ولی اگر در سطح کلان و

در جهان و همچنین در کشور ایران در اکثر امور مردها تصمیم‌گیرنده هستند و برای انتخاب و استفاده، مرد را ملاک قرار می‌دهند؛ به این معنی که در خیلی از تصمیم‌گیری‌ها فرض بر این بوده که آدم یعنی مرد. البته نه اینکه زن را آدم ندانند بلکه نظرشان این است که زن هم یک نوع مرد بوده و یک تعریف تغییر یافته از همان مرد است. این فرض در خیلی از تصمیم‌گیری‌ها بوده و هست و خیلی از آدم‌های تصمیم‌گیر و خیلی از نهادها اصلاً متوجه این نیستند که پشت تصمیم‌هایشان چنین فرضی است. فکر می‌کنند اگر دارند یک محصولی تولید می‌کنند، اگر یک برنامه‌ای را دارند طرح‌ریزی یا اجرا می‌کنند، این تصمیم‌گیری برای همه است. به نظر می‌رسد در قوانین ایران نیز ملاک مجرم بودن بیشتر مرد بودن است و در این زمینه زن را هم نوعی مرد می‌دانند. در صورتی که این دید باعث انحراف ذهن جامعه و مجریان قانون نسبت به بزهکاری زنان و مخصوصاً جرایم اقتصادی زنان و غافل شدن از آن‌ها می‌شود. چرا که اینطور نگاه می‌کنند که زن هم می‌تواند قاچاق کالا و ارز انجام دهد، احتکار کند، کلاهبردار باشد و... در صورتی که انجام این جرایم برای زنان سنگین است و یک زن به راحتی و تنهایی قادر به ارتکاب آن‌ها نیست. و یا دید برعکس هم می‌توان در این زمینه به زن داشت، اینکه زن را اصلاً مجرم ندانند، در صورتی که زن هم می‌تواند مجرم اقتصادی باشد و یک جرم را با همه سختی‌هایش مرتکب شود.

در ارتباط با پیشینه پژوهش حاضر موارد زیر مورد اشاره قرار خواهد گرفت: نوروزی، حسین‌پور، سعادت‌آبادی و اسماعیلی (۱۳۹۷)، در پژوهشی با عنوان «نقش آینده‌پژوهی در پیشگیری از سرقت

گسترده انجام شود، موجب آسیب به جامعه و نظام اقتصادی کشور می‌گردد و جزء جرایم اقتصادی محسوب می‌شود؛ مثل دریافت تسهیلات و وام‌های نجومی و عدم تسویه آن.

با توجه به این که فساد اقتصادی و فساد اداری لازم و ملزوم یکدیگر هستند و فساد اداری مقدمه فساد اقتصادی است و هیچ رانت‌خواری بدون تبانی با مقامات دولتی نمی‌تواند رانت‌خواری کند. هیچ آقازاده‌ای بدون نفوذ در ادارات نمی‌تواند جرم اقتصادی کند، بلکه باید یک تبانی در آن اداره (دارایی، پلیس، دستگاه قضایی، گمرک و ثبت و...) داشته باشد، که این تبانی همان فامیل بازی یا پارتی بازی است که با گرفتن یکسری خدمات اجتماعی غیرقانونی، بالفرض در تجارت، گرفتن مجوز واردات و صادرات غیرقانونی آن هم بدون پرداخت مالیات یا عوارض گمرک و گرفتن تسهیلات نجومی بانکی بدون بهره و سقف مجاز، خارج از نوبت و بدون گذاشتن وثیقه و ضامن، انجام می‌شود. فامیل بازی در اکثر مواقع تشدید جرایم اقتصادی و گسترده‌گی این جرایم را به دنبال دارد، چرا که همان طور که گفته شد باعث سهولت و سرعت در انجام مراحل اداری آن هم به شکل غیرقانونی می‌شود.

بحث زنان در این پدیده با توجه به نقش و جایگاه حساس زنان در خانواده و جامعه باید از اهمیت ویژه‌ای برخوردار باشد؛ اگرچه ارتکاب جرایم تاثیر ناگواری در زندگی همه افراد دارد ولی بزهکاری زنان، به چند دلیل مهمتر است. نخست داشتن نقش اساسی در خانواده و دوم آنچه عامل جنسیت به همراه دارد یعنی اینکه از نظر جنسیتی آسیب‌پذیرتر هستند و گاه همین جنسیت می‌تواند پوششی باشد برای مخفی ماندن جرایم آن‌ها.

استفاده شده در این روش فیش نویسی و مصاحبه با خبرگان می‌باشد.

۳. ملاحظات اخلاقی

در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

۴. یافته‌ها

زنان در انجام جرم اقتصادی بیشتر نقش معاونت را دارند و کمتر خودشان مجرم اصلی هستند. در جایی که یک زن خودش مجرم اقتصادی باشد مطمئناً از حمایت یک قدرت نفوذی و رابطه فامیل‌بازی برای انجام روند جرم اقتصادی استفاده کرده است.

۵. بحث

در این قسمت مبانی نظری پژوهش مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

۵-۱. آینده پژوهی

هر چیزی در جهان هستی در معرض تغییر است، با پیشرفت علم و تکنولوژی هر روز شاهد تغییرات چشمگیری در جوامع مختلف جهان هستیم. دانش آینده پژوهی کوشش می‌کند با پیش‌بینی عوامل تاثیرگذار در تغییرات آینده، هم مهار تغییرات را در دست گیرد و هم جامعه را برای این تغییرات آماده کند. به نقل از وندل بل «آینده پژوهی رشته‌ای مستقل به شمار می‌رود که هدفش مطالعه منظم آینده است. آینده پژوهان به دنبال کشف، ابداع، ارائه، آزمون و ارزیابی آینده‌های ممکن، محتمل و بهتر هستند. آنان انتخاب‌های مختلفی درباره آینده، فراروی انسان‌ها قرار می‌دهند و در انتخاب و پی‌ریزی مطلوب‌ترین آینده به آنان کمک می‌کنند» (رستمی و همکاران، ۱۳۹۷، ۲۰). بنابراین آینده پژوهی تصور مسائل

منزل و خودرو (با تاکید بر روش سناریو نگاری)»، که تحقیق انجام شده کاربردی بوده، در نتایج تحقیق به شرح عوامل مهم پیشگیری از سرقت می‌پردازند. عطازاده (۱۳۹۸)، در تحقیقی تحت عنوان «عوامل بزهکاری زنان، اصلاح و بازپروری آنان» که از لحاظ ماهیت توصیفی-تحلیلی است، این را نشان می‌دهد که اگرچه درصد بزهکاری زنان هنوز نسبت به مردان کمتر است، اما رشد آن در سال‌های اخیر نگران کننده است. پژوهشگران روند رو به رشد جرایم زنان را به اشتغال خارج از خانه، تضعیف نظارت‌های اجتماعی و مشارکت فزاینده زنان در بازار کار نسبت داده‌اند. کریمی و شهاب (۱۳۹۹)، در تحقیقی تحت عنوان «اثر حجم نقدینگی بر فساد در کشورهای منتخب حوزه منا»، از روش گشتاور تعمیم یافته استفاده کرده و به این نتیجه رسیده‌اند که میزان فساد دوره قبل و نقدینگی دوره جاری بر فساد تاثیر مثبت و معناداری دارد. میزان تولید ناخالص داخلی بیشترین متغیر تاثیرگذار بر فساد کشورهای منا است. نتایج این تحقیق در جهت‌دهی سیاست‌های بانک مرکزی و دولت‌های حاکم در هر کشور مفید می‌باشد. همانطور که در این قسمت نیز اشاره شد، تمرکز پژوهش‌های موجود بر عناوین خاص می‌باشد، حالی که تمرکز پژوهش حاضر بر عنوان جرایم اقتصادی زنان و آینده پژوهش آن می‌باشد که همین امر نیز نوآوری پژوهش حاضر محسوب می‌شود.

۲. مواد و روش‌ها

این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد. برای گردآوری داده‌ها از شیوه کتابخانه‌ای و منابع اینترنتی و روش دلفی استفاده شده است و ابزار

که به آن وضعیت احتمالی منجر می‌شود» (کاسو و گاسنر، ۱۳۹۶، ۲۲).

۵-۱-۲-۲. روش دلفی

این روش در سال ۱۹۵۳ با هدف ارزیابی آینده، توسط پژوهشگران اندیشکده رند ابداع شد. آن‌ها با به کارگیری این روش برای اجرای پژوهشی پیش‌بینانه در سال‌های ۶۴-۱۹۶۳، آن را به کمال رساندند. در این روش از شرکت عده‌ای از کارشناسان استفاده شده که نیازمند پرسش مکرر از پاسخ دهندگان است که در علوم اجتماعی گاه روش پانل خوانده می‌شود. هدف اصلی در آن پیش‌بینی گزینه‌های بدیل ممکن برای آینده، بررسی احتمال وقوع هر یک از این گزینه‌ها و بررسی میزان مطلوبیت آن‌ها با تکیه بر مهارت و خبرگی پاسخ دهندگان است (بل، ۱۳۹۸، ۴۶۳).

۵-۲. جرایم اقتصادی

منظور از جرایم اقتصادی با توجه به اینکه جرم، تعرض به ارزش‌هاست و یکی از ارزش‌ها در جامعه ارزش اقتصادی است، رفتارهای مجرمانه‌ای است که تعرض علیه اقتصاد کشور است و در جهت اختلال در نظام اقتصادی انجام شود. حال چنانچه تخلف فرد کلان باشد و محرز شود مفسد فی‌الارض شناخته شده و تحت اشد مجازات قرار می‌گیرد.

ضربه به نظام اقتصادی به معنای ضربه به همه مردم است نه اینکه فقط ضرر به شخص خاصی باشد. چراکه تمام حقوق و مزایا و تسهیلاتی که در بانک‌ها و سازمان‌ها و منابع اقتصادی ما وجود دارد، متعلق به همه مردم است و همه مردم باید در شرایط مساوی از آن بهره‌مند شوند، نه اینکه یک یا چند نفر به صورت غیرقانونی از این مزایا و تسهیلات استفاده کنند. به همین دلیل در بسیاری از موارد غیر قابل گذشت است. طبق ماده

احتمالی آینده است که می‌توان با وجود آن، برای داشتن آینده‌ای مطلوب برنامه‌ریزی کرده و از وقوع مشکلات کنونی در آینده جلوگیری کرد.

۵-۱-۱. اهداف آینده پژوهی

اندیشیدن در مورد آینده برای زندگی کنونی انسان یک امر ضروری است، مردم می‌توانند با اقدامات هدفمند خود، آینده را طراحی و شکل دهند. «والاترین هدف آینده پژوهی، حفظ و ارتقای سطح رفاه بشر و ظرفیت‌های تداوم بخش زندگی او بر روی کره زمین است» (بل، ۱۳۹۸، ۲۲۰) که این امر با اندیشیدن در مورد آینده امکان‌پذیر است.

۵-۱-۲. روشهای آینده پژوهی

از دیرباز بشر همواره به دنبال راهکاری بوده است تا بتواند آینده را پیش‌بینی کند، و این امر همانند دیگر فعالیت‌های هدفمند، نیازمند روش و شیوه مناسبی است. روش‌های پیش‌بینی آینده متنوعند و هدف‌های متنوعی دارند. از جمله: سناریوها، روش دلفی، تحلیل روند، تحلیل پیشران‌ها، چشم‌انداز سازی، مل سازی، شبیه‌سازی، دیده بانی آینده و ترکیبی از همین روش‌ها. در این پژوهش ترکیبی از این روش‌ها یعنی سناریونویسی و روش دلفی به کار برده شده است، که به شرح مختصری از آن‌ها پرداخته خواهد شد.

۵-۱-۲-۱. سناریوها

سناریوها تصاویری از آینده‌های محتمل هستند. سناریو خلق آینده در ذهن می‌باشد و آینده پژوه با استفاده از سناریو قادر خواهد بود آینده آرمانی خود و جامعه را در ذهن خود به تصویر بکشد و راه‌های رسیدن به آن را به منصفه ظهور برساند. بسیاری از نویسندگان سناریو را به این شیوه تعریف کرده‌اند: «شرح وضعیت احتمالی آینده (آینده ذهنی) که شامل مسیرهای توسعه‌ای است

اداره (دارایی، پلیس، دستگاه قضایی، گمرک، ثبت و...) داشته باشد.

۵-۳. نقدینگی

اقتصاد کلان دارای متغیرهای متعددی است و نقدینگی یکی از آنهاست که بر سایر متغیرهای اقتصادی تاثیر عمده و بسزایی دارد. به دارایی‌های نقدی در دست مردم که برای تهیه مایحتاج روزمره خود مصرف می‌کنند، نقدینگی می‌گویند. در اقتصاد، نقدینگی به جمع حجم پول و شبه پول گفته می‌شود. حجم پول: به مقدار پول در گردش در اقتصاد گفته می‌شود. مهمترین جزء حجم پول، اسکناس و سکه در دست مردم است. البته مردم در معاملات خود به جای پول نقد از چک، حساب‌های جاری و دسته چک نیز استفاده می‌کنند، بنابراین برای اندازه‌گیری حجم پول باید حساب‌های جاری (حساب‌های دیداری) را نیز مورد محاسبه قرار دهیم. شبه پول: سایر حساب‌های بانکی عبارتند از حساب‌های پس‌انداز کوتاه مدت و بلند مدت که درجه نقدشوندگی یا نقدینگی این حساب‌ها در مقایسه با پول نقد (اسکناس و سکه) و حساب‌های جاری کمتر است؛ از این رو به آن‌ها شبه پول گفته می‌شود» (منکیو، ۱۳۹۵، ۱۵۷).

۵-۴. فامیل بازی

فامیل‌بازی همان خویشاوند گماری، خویشاوند سالاری یا پارتی‌بازی است که در زبان انگلیسی نپوتیسم نامیده می‌شود. فامیل بازی یکی از مصادیق شایع فساد اداری است که به تبعیض و جایگزینی رابطه به جای ضابطه دلالت دارد. در فرایند پارتی بازی فرد یا افرادی با دسترسی‌ها و قدرت اعمال نظر در یک اداره، نهاد یا سازمان دولتی یا خصوصی به نفع یکی از اقوام نسبی یا سببی یا دوستان و نزدیکان خود یا فردی که به

۲ قانون مجازات اخلاگران در نظام اقتصادی، در صورتی که این جرایم به قصد ضربه زدن به نظام جمهوری اسلامی ایران و یا به قصد مقابله با آن و یا با علم به مؤثر بودن اقدام در مقابله با نظام باشد، جرم مزبور چنانچه در حد فساد فی‌الارض باشد، مرتکب به اعدام و در غیر این صورت به حبس از پنج تا بیست سال محکوم می‌شود.

توضیح این نکته در اینجا ضروری است که جرم اقتصادی با فساد مالی متفاوت است، چرا که «منظور از فساد مالی، فساد مالی کارکنان دولت نسبت به اموال دولتی یا اموالی است که در اختیار دولت است یا جرایمی که کارمندان و کارکنان دولت در راستای انجام وظایف قانونی خود انجام می‌دهند و جنبه مالی دارند مانند: اختلاس، ارتشاء، تصرف غیر قانونی، تدلیس در معاملات دولتی، اخذ پورسانت، رانت و... اما موضوع جرایم اقتصادی لزوماً اموال دولتی یا بیت‌المال نیست و هر گونه اقدامی که به اقتصاد کشور لطمه بزند هرچند که مال موضوع جرم متعلق به بخش خصوصی باشد، جرم اقتصادی خواهد بود و لازم نیست که مرتکب جرم اقتصادی حتماً کارمند دولت باشد» (فجرى، ۱۴۰۰).

بنابراین با توجه به تعریف جرایم اقتصادی، جرم اقتصادی هم شامل جرم علیه اموال بخش دولتی می‌شود و هم شامل جرم علیه اموال بخش خصوصی. به عبارتی فساد چه در ادارات و چه در بحث اقتصاد، هر دو مقدمه یکدیگر هستند. فساد اقتصادی بدون فساد اداری نیست و فساد اداری مقدمه فساد اقتصادی است. هیچ رانت‌خواری بدون تبانی با مقامات دولتی نمی‌تواند رانت‌خواری کند و یک شخص بدون نفوذ در ادارات نمی‌تواند جرم اقتصادی مرتکب شود، باید یک تبانی در آن

و همینطور اصل ۱۴۱ قانون اساسی که مربوط است به منع داشتن دو شغل همزمان در قوه مجریه و مقننه و قوه مجریه و قضاییه، یعنی اگر فردی در دو دستگاه حضور داشته باشد امکان دارد از موقعیتش سوء استفاده کند. همچنین مواد ۹۱ و ۹۲ قانون مدیریت خدمات کشوری که سوءاستفاده از مقام و موقعیت اداری و اهمال در کشف تخلف و جرم کارمندان را تخلف انگاری کرده است. نکته حائز اهمیت این است که در قانون برای ارباب رجوعی که تقاضا دارد با پارتی‌بازی و خارج از مقررات تعیین شده کارهای اداری خود را انجام دهد، جرم انگاری نشده مگر اینکه در قالب رشوه باشد که مطابق قانون رشوه دهنده مجرم است و به جرم او در دادگاه کیفری رسیدگی می‌شود (عباسی، ۱۴۰۱).

۵-۵. زنان

واژه زنان یک نام همگانی برای اشاره به انسان ماده است و انسان ماده هم شامل دختر و هم شامل زن می‌شود. بنابراین تحقیق حاضر از نظر سنی در مورد همه دختران و زنان از بدو تولد به بعد می‌باشد (Andrew and Agu, 2022, 40-41). ولی با توجه به مفهوم جرایم اقتصادی و اینکه طبق ماده ۱۴۷ قانون مجازات اسلامی دختران تا سن ۹ سالگی فاقد مسئولیت کیفری هستند و طبق ماده ۸۹ قانون مجازات اسلامی از سن ۹ تا ۱۸ سالگی نوجوان محسوب شده و دارای مجازات و اقدامات تامینی و تربیتی مجزا می‌باشند و اینکه جرایم اقتصادی شرایط خاص خود را دارد و افراد زیر ۱۸ سال فاقد این شرایط می‌باشند، دختران از دایره جرایم اقتصادی خارج می‌شوند (سفیدی، جوهری و دهقان، ۱۳۹۶، ۱۱-۱۲).

دلیل ارتباط با او به صورت شخصی از طرق مادی یا معنوی منتفع می‌شوند، اعمال نفوذ می‌کنند (ویکی‌پدیا، ۱۴۰۱).

پارتی در فرهنگ لغت عمید نیز به معنی، قطعه، بخش، دسته، گروه، حزب، طرفدار و حامی آمده است (عمید، ۱۳۸۹، ۲۴۶). بنابراین آمدن کلمه پارتی به همراه بازی حکایت از انجام یک بازی یا کار گروهی به نفع اعضای گروه دارد که همان طور که توضیح داده شد این کار گروهی با فساد همراه است و به ضرر ارزش‌های نظام اقتصادی و امنیت روانی افراد جامعه است.

فامیل‌بازی یا پارتی‌بازی یکی از عوامل فرهنگی جرایم اقتصادی است. در قوانین و مقررات از این واژه استفاده نشده است ولی از عبارت «اعمال نفوذ برخلاف حق» در قانونی به نام «قانون مجازات اعمال نفوذ برخلاف حق و مقررات قانونی» که حاوی چهار ماده و مصوب ۲۹ آذر ۱۳۱۵ می‌باشد، استفاده شده است.

پارتی‌بازی در واقع یک اصطلاح محاوره‌ای و عامیانه است و در حقوق عمومی به خصوص حقوق اداری از آن تحت عنوان سوء استفاده از حقوق اداری یا به عبارت ساده‌تر سوءاستفاده از موقعیت اداری نام برده می‌شود. قوانینی نیز در خصوص ممنوعیت سوءاستفاده از موقعیت اداری یا پارتی‌بازی در حقوق عمومی وجود دارد که در ادامه ذکر می‌شود. بندهای ۷، ۱۷، ۲۵، ۲۸ و ۳۰ ماده ۸ قانون رسیدگی به تخلفات اداری که گویای این است که کارمند نباید از موقعیت اداری خود سوءاستفاده کند. همچنین قانون مجازات مرتکبان ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷ و لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزراء، نمایندگان مجلس و کارمندان دولت در معاملات دولتی کشوری مصوب ۲۲ آذر ۱۳۳۷

۵-۶. نقش زنان در جرایم اقتصادی

بحث زنان در این پدیده با توجه به نقش و جایگاه حساس زنان در خانواده و جامعه باید از اهمیت ویژه‌ای برخوردار باشد، چرا که وقتی صحبت از زن به میان می‌آید ناخودآگاه ذهن انسان به سمت موجودی لطیف و ظریف و دارای احساساتی خاص کشانده می‌شود که این طرز فکر با پدیده بزهکاری، خصوصا بزه اقتصادی که مجموعه‌ای از جرایم مثل اختلاس، پولشویی و... است، با شئون زنان ناهمگونی دارد. همچنین با توجه به این طرز فکر راجع به زنان، ممکن است اغلب در ارتکاب جرایم، در لحظه نخست، از لحاظ جنسیت، مرد بودن مجرم به ذهن انسان خطور کند. خصوصا در جرایم اقتصادی که کمتر ذهن به این سو کشیده می‌شود که زن هم می‌تواند مجرم باشد. چه بسا از وجود این طرز فکر به عنوان یک پوشش استفاده شود؛ چرا که باعث اعتماد و اطمینان اطرافیان نسبت به زنان می‌شود. حتی ممکن است بعضی افراد سوذجو از این موقعیت زنان در ارتکاب جرایمی مثل پولشویی سوء استفاده کنند، بدون اینکه خود آنان از این مسئله آگاهی داشته باشند. بنابراین زنان چه خواسته و چه ناخواسته می‌توانند مرتکب جرایمی شوند که آن جرایم بیشتر از مردان انتظار می‌رود تا زنان. (کبیری و شفیع خورشیدی، ۱۳۹۷، ۳).

۵-۷. مهمترین آثار افزایش فامیل‌بازی در

کشور

ساترلند، جرم یقه سفیدان را اینطور تعریف می‌کند: فعالیت‌های غیرقانونی افراد محترم که از موقعیت اجتماعی بالایی برخوردار بوده و در یک فعالیت حرفه‌ای (جرایم اقتصادی کلان) به انجام فعالیت‌های غیرقانونی می‌پردازند. البته مفهوم جرم اقتصادی فراتر از مفهوم جرم یقه سفیدان

است، زیرا جرم اقتصادی جرایم ارتكابی مبتنی بر تزویر خارج از چارچوب فعالیت حرفه‌ای را نیز دربرمی‌گیرد (گسن، ۱۳۹۳، ۱۳۱-۱۳۰). از این تعریف ساترلند می‌توان به جرم فامیل‌بازی (پارتی‌بازی) اشاره کرد؛ چرا که فامیل‌بازی نیز مخصوص افراد دارای موقعیت اجتماعی بالا و دارای احترام خاص و قدرت نفوذ می‌باشد. متأسفانه روند فامیل‌بازی در کشور ایران بسیار زیاد و رو به افزایش است و همین امر باعث می‌شود که مجرمین اقتصادی مخصوصا زنان از این گزینه سوءاستفاده کنند؛ چرا که زنان در اکثر مواقع خود به تنهایی قادر به انجام جرایم اقتصادی کلان مثل اختلاس، قاچاق و... نیستند و با حمایت یک شخص خاص این جرایم را انجام می‌دهند و با گرفتن تسهیلات نامشروع و مجوزهای غیرقانونی میلیاردها ریال ثروت این مملکت را که سهم همه مردم است، به تاراج می‌برند.

۵-۸. جرایم اقتصادی زنان به دنبال افزایش

نقدینگی و فامیل‌بازی

در این قسمت به بیان جرایم اقتصادی که زنان به دنبال افزایش نقدینگی و فامیل‌بازی مرتکب میشوند، پرداخته خواهد شد.

۵-۸-۱. قاچاق کالا و ارز

طبق بند الف ماده یک قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز: قاچاق کالا و ارز هر فعل یا ترک فعلی است که موجب نقض تشریفات قانونی مربوط به ورود و خروج کالا و ارز گردد و بر اساس این قانون و یا سایر قوانین، قاچاق محسوب و برای آن مجازات تعیین شده باشد و تفاوتی ندارد که کجا کشف شود، در مبادی ورودی و یا هر نقطه از کشور، حتی محل عرضه آن در بازار داخلی. طبق بند ب: کالا به هر شیء که در عرف ارزش اقتصادی دارد

داخلی، کاهش فرصت‌های شغلی، اشاعه الگوهای ناسازگار فرهنگی، تضعیف فرهنگ کار و ایجاد معضلات امنیتی می‌شوند» (همان، ۱۰۶) و در نهایت به ارزش‌های نظام اقتصادی ضربه می‌زنند.

۵-۸-۱-۲. قاچاق ارز

نظام پولی یا ارزی کشور یکی از مهم‌ترین عوامل ثبات اقتصادی و مالی در هر کشوری محسوب می‌شود. دولت‌ها زمانی می‌توانند سیاست‌های مالی و اقتصادی مذکور در برنامه‌های توسعه‌ای خود را به مرحله اجرا درآورند که نظام پولی و ارزی دارای ثبات باشد (کبیری و شفيعی خورشیدی، ۱۳۹۷، ۱). با توجه به اینکه جرایم اقتصادی باعث ضربه به ارزش‌های نظام اقتصادی می‌شود و ارز هم یک ارزش مهم نظام اقتصادی است، بنابراین ایجاد هر گونه آسیب و بحران در نظام ارزی کشور موجب آسیب و بحران در نظام اقتصادی شده و در نتیجه باعث صدمه به معیشت مردم می‌شود. منابع ارزی در هر کشوری محدود است و کشور ایران هم از این امر مستثنی نیست، منبع عمده ارز در ایران از صادرات کالاهای نفتی حاصل می‌شود. منابع ارزی برای رسیدن به توسعه اقتصادی اهمیت زیادی دارند و تلاش دولت در این است که با اتخاذ سیاست‌ها و تدابیر مختلف در این حوزه از اخلال در نظام پولی و ارزی ممانعت کند (Agu and Gore, 2022, 17-19). در حوزه قاچاق ارز زنان بیشتر در شرکت‌های بزرگ و مهم کالاهای نفتی با شراکت و یا در نقش معاونت دیگری، در زمان تحریم و کم شدن نقدینگی شرکت، به بهانه نجات آن شرکت و جذب نقدینگی و به عبارتی دور زدن تحریم با فروش کالاهای مهم نفتی و صادر کردن آن به خارج از کشور، دست به قاچاق ارز می‌زنند. البته زنان در این زمینه در بیشتر موارد از گزینه

گفته می‌شود و طبق بند پ: ارز پول رایج کشورهای خارجی اعم از اسکناس، مسکوکات، و... است.

۵-۸-۱-۱. قاچاق کالا

در قاچاق کالا فعالیت زنان بیشتر در وارد کردن لوازم آرایشی و بهداشتی از انواع برندهای زنانه است که به نسبت شرکت‌های قانونی ارزان قیمت‌تر و البته با کیفیت پایین و در اکثر مواقع تقلبی و غیراستاندارد می‌باشد. بنابر قولی، وقتی بین جنسی که چتر باز برایمان می‌آورد با کالای ارائه شده توسط شرکت‌های به ظاهر قانونی تأمین کننده لوازم آرایشی فرقی وجود ندارد چرا باید آن کالای مشابه را از شرکت‌های گران‌تر بخریم، این در حالی است که برای مشتری جنس قاچاق و غیر قاچاق فرقی نمی‌کند و کمتر کسی درباره سلامت و استاندارد بودن لوازم آرایشی می‌پرسد، حتی بسیاری از زنان مشتری تفاوت کالای قاچاق و غیر قاچاق را نمی‌دانند بنابراین برخی فروشندگان هم با تهیه جنس ارزان و غیراستاندارد فقط به دنبال سود بیشتر هستند (زینال‌زاده، ۱۳۹۵، ۱۰۳).

بنابراین زنان مجرم با سوءاستفاده از شرایط موجود در کشور از لحاظ افزایش حجم نقدینگی، تورم ایجاد شده و افزایش قیمت تولیدات داخلی و همچنین با سوءاستفاده از عدم آگاهی برخی زنان در تشخیص جنس قاچاق و غیرقاچاق اقدام به قاچاق کالا می‌کنند. همچنین در مواردی آن‌ها با استفاده از گزینه فامیل‌بازی، برای قاچاق کالا تسهیلات بانکی مثل وام‌های کلان و غیرقانونی و مجوزهای گمرکی غیرقانونی نیز دریافت می‌کنند و به وارد کردن کالای قاچاق به کشور روی می‌آورند. با این کار سبب «اختلال در الگوی مصرف جامعه، ایجاد تنش در رقابت‌های بازار

فامیل بازی (پارتی بازی) استفاده می‌کنند. آن‌ها با استفاده از یک عنصر کلیدی که نسبت خویشاوندی با بعضی از مسئولین رده بالای کشوری داشته و مورد اطمینان ایشان بوده و فعالیتش به ظاهر از دید دیگران موجه می‌باشد، کالاهای مورد نظر را از شرکت‌های مختلف به خارج از کشور صادر کرده و در ازای آن ارز خارجی وارد می‌کنند. به جای اینکه این ارز را به حساب شرکت‌ها واریز کنند، به حساب شخصی خود یا اشخاص وابسته به خود واریز می‌کنند و به این صورت ارزی که باید صرف اقتصاد کشور و تولیدات هرچه بهتر و بیشتر داخلی و در نتیجه بهبود معیشت عمومی مردم شود را به یغما می‌برند. (Andrew and Agu, 2022, 42-43)

بنابراین وارد کردن این ارز به چرخه بانکی باعث افزایش حجم نقدینگی بانک‌ها و در نهایت افزایش حجم نقدینگی در کشور می‌شود. تولیدات داخلی در آن شرکت کاهش یافته، عده‌ای از کار بیکار شده و کمبود کالاهای مورد نیاز باعث افزایش قیمت آن‌ها می‌شود. تقاضا برای وارد کردن کالای خارجی ارزان قیمت و غیراستاندارد و فروش آن به قیمت گزاف در کشور نیز افزایش تورم را به دنبال خواهد داشت و در نهایت باعث ضربه به ارزش‌های اقتصادی و در بعضی موارد ضربه به ارزش‌های نظام جمهوری اسلامی می‌شود.

۵-۸-۲. پولشویی

منظور از پولشویی یا تطهیر مال، مخفی کردن منبع اصلی اموال ناشی از جرم و تبدیل آن‌ها به اموال پاک می‌باشد، به طوری که یافتن منبع اصلی مال غیرممکن یا بسیار دشوار گردد (میرمحمدصادقی، ۱۳۸۰، ۱۴۷). جرم پولشویی در ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی نیز توضیح داده شده است.

در اینجا می‌توان به جرم قاچاق انواع کالا و ارز و یا قاچاق هر کالای ممنوعه و غیرممنوعه اشاره کرد که زنان بالفرض با احداث بوتیک یا فروشگاه پوشاک زنانه و وارد کردن انواع برندهای لباس زنانه از خارج از کشور و فروش آن‌ها در آن بوتیک یا فروشگاه، در ظاهر به عنوان یک فروشنده یا مالک مشغول هستند ولی در واقع از این شغل به عنوان یک پوشش استفاده می‌کنند. به این صورت که در کنار واردات پوشاک، اقدام به قاچاق انواع کالای ممنوعه و غیرممنوعه می‌نمایند و عواید حاصله را به حساب‌های مختلف واریز نموده یا در جایی دیگر مثل خرید ملک و... سرمایه‌گذاری می‌کنند و به نوعی عواید حاصل از یک فعالیت مجرمانه را به صورت عواید مجاز درمی‌آورند. اگر دارایی‌ها و گردش حساب خود و خانواده‌شان بررسی شود با درآمد حاصل از آن بوتیک یا فروشگاه خیلی تفاوت دارد. (Graham, 2022, 61-62)

همچنین بعضی از زنان در شرکت‌های بزرگ نفتی با شراکت دیگری ظاهرًا و به منظور کمک به اقتصاد کشور اقدام به فروش کالاهای نفتی به خارج از کشور کرده تا ارز حاصل از فروش را وارد بانک‌های کشور و چرخه اقتصاد نمایند ولی در واقع ارز حاصل از فروش کالاهای نفتی را به حساب‌های مختلف خود و بستگان خود در بانک‌های خارج از کشور یا داخل ایران واریز کرده و یا اینکه در پروژه‌های مختلف مثل برج‌سازی و... سرمایه‌گذاری می‌کنند. این عمل نیز به نوعی پولشویی می‌باشد، چرا که عواید حاصل از یک جرم اقتصادی را تبدیل به سرمایه‌های به ظاهر پاک نموده‌اند.

گاه عواید حاصل از رشوه گرفتن توسط پولشویی، تطهیر می‌شود. برخی از زنان کارمند در بخش اداری برای راه‌اندازی کار دیگری به شکل

استفاده از عنصر فامیل‌بازی باعث سهولت انجام فعل مجرمانه و پوششی برای پولشویی می‌باشد. چرا که وقتی یک زن مجرم اقتصادی عواید کلان و نامشروع حاصل از فعل مجرمانه را بخواهد در چرخه بانکی وارد کرده و تبدیل به پول مشروع نماید، وجود عنصر فامیلی می‌تواند پوششی برای این کار و مشروع جلوه دادن آن باشد، بدون اینکه عملش جرم محسوب شود و دستگاه قضایی از آن آگاه گردد. (Betts, 2017, 51-52).

۵-۸-۳. رشاء و ارتشاء

عبارت است از «دادن» یا «قبول کردن» وجه مال یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مال (که اولی عمل فیزیکی در جرم رشاء و دومی عمل فیزیکی در جرم ارتشاء می‌باشد) و نیز انجام معامله با مبلغ غیر واقعی. بدین ترتیب کارمندی که در مقابل انجام یا عدم انجام کاری برای ارباب رجوع مالی را از وی قبول می‌کند یا ملک او را به بهایی بسیار کمتر از قیمت واقعی آن می‌خرد مرتشی و طرف مقابل راشی محسوب می‌شود. به تصریح ماده ۳ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری، جرایم رشاء و ارتشاء در صورتی قابل تحقق هستند که رشوه‌گیرنده (مرتشی) از زمره کارکنان دولت باشند (میرمحمدصادقی، ۱۳۸۹، ۳۶۵ و ۳۶۹).

در ادارات دولتی با توجه به اینکه زنان همانند مردان کارمند و در استخدام دولت هستند بنابراین از بزه رشوه مصون نیستند و برخی از آنها ممکن است به هر دلیلی از جمله طمع و زیاده‌خواهی، مشکلات مالی و... اقدام به گرفتن رشوه از ارباب رجوع نمایند. در برخی موارد نیز زنان مجرم اقتصادی ممکن است در جایگاه راشی به کارمند و مستخدم دولت رشوه دهند (Button, Hock, Shepherd, 2022, 11-12)، بدین صورت

غیرقانونی اقدام به گرفتن رشوه‌های کلان نموده و عواید حاصله را برای مخفی ماندن از دید قانون به حساب شخصی خود یا دیگری واریز نموده و به نوعی پولشویی می‌کنند. آنها در آخر همه عواید حاصل از این فعل مجرمانه را برای اینکه ظاهری مشروع به آن بدهند تبدیل به سرمایه‌های مختلف از جمله طلا و جواهرات، خرید ملک و... می‌نمایند (Robinson, Hall and Remis, 2022, 81-83).

در واقع جرم پولشویی به همه انواع جرایم اقتصادی مرتبط است. عواید حاصل از هر فعالیت مجرمانه اقتصادی، نامشروع و غیرقانونی است و وقتی به حساب شخصی مجرم وارد می‌شود، برای مشروع نشان دادن، آن عواید را به طرق مختلف تبدیل به سرمایه‌های به ظاهر مشروع و پاک می‌نمایند. به عبارتی پولشویی خود مستقلاً یک جرم اقتصادی محسوب شده و همچنین ناشی از همه جرایم اقتصادی است و در نتیجه زمینه‌ساز جرایم اقتصادی بیشتری نیز می‌شود (Achim and Borlea, 2020, 31-32). پولشویی به چرخه بانکی کشور نیز باعث افزایش نقدینگی در کشور می‌شود، چرا که همان‌طور که قبلاً گفته شد حجم پول در بانک‌ها افزایش می‌یابد و با افزایش حجم پول در بانک‌ها میزان وام پرداختی به مشتریان زیاد می‌شود و با وجود چنین شرایطی زمینه برای سوءاستفاده کنندگان و مجرمین اقتصادی فراهم می‌شود، به این صورت که با گرفتن تسهیلات نجومی غیرقانونی و نامشروع و بدون مجوز از بانک‌ها و گاه با عدم پرداخت آن، باعث ضربه به ارزش‌های اقتصادی و پایمال کردن حقوق سایر مردم در کشور می‌شوند. به طور کل جرایم اقتصادی خود باعث افزایش نقدینگی می‌شوند.

فامیل‌بازی نیز در جرم پولشویی نقش مؤثر دارد. در جرایم اقتصادی کلان مثل قاچاق کالا و ارز،

۶. نتیجه گیری

ضربه به نظام اقتصادی به معنای ضربه به همه مردم است و نه فقط ضرر به شخصی خاص، چراکه تمام حقوق و مزایا و تسهیلاتی که در بانک‌ها و سازمان‌ها و منابع اقتصادی ما وجود دارد، متعلق به همه مردم است و همه مردم باید در شرایط مساوی از آن بهره‌مند شوند، نه اینکه یک یا چند نفر به صورت غیرقانونی از این مزایا و تسهیلات استفاده کنند. زنان در این مقوله چه خواسته و چه ناخواسته می‌توانند مرتکب انواعی از جرایم اقتصادی شوند که آن جرایم بیشتر از مردان انتظار می‌رود تا زنان. ارتکاب جرایم اقتصادی زنان با توجه به جایگاه حساس آن‌ها در خانواده باعث ضربه به نظام خانواده و در نهایت جامعه و مهمتر اینکه باعث ضربه به نظام اقتصادی می‌شود. در این راستا با اخذ نظرات خبرگان و کارشناسان حوزه‌های مختلف مرتبط با موضوع تحقیق و با بررسی عوامل ارتکاب جرایم اقتصادی زنان، عامل افزایش نقدینگی و عامل فامیل بازی به عنوان پیشران برای ترسیم سناریو پیشنهادی در این پژوهش انتخاب شده‌اند. در حین اجرای سناریو با ارائه انواع مختلف جرایم اقتصادی ارتكابی از سوی زنان در زمان افزایش نقدینگی و فامیل‌بازی، طبق نظرات خبرگان، چهار جرم اقتصادی ارتكابی توسط زنان در این شرایط انتخاب شد که در نهایت توسط پژوهشگر به بررسی این جرایم در قالب سناریو پیشنهادی پرداخته شده و پیشنهادهای ارائه می‌شود، که افزایش حجم نقدینگی همان‌طور که اشاره شد باعث افزایش تورم، کاهش تولیدات داخلی، بیکاری و ... شده و راه را برای مجرمین اقتصادی هموار می‌کند. در نهایت با توجه به اینکه جرم پولشویی با همه جرایم اقتصادی مرتبط است،

که در روند انجام یک جرم اقتصادی مثل قاچاق کالا و ارز برای گرفتن مجوز ورود و یا خروج در داخل کشور یا خارج از کشور به برخی از مسئولین گمرک رشوه دهند. قابل ذکر است که در انجام فعل رشوه دادن به برخی مأمورین گمرکی از فامیل‌بازی نیز استفاده می‌شود، به عبارتی اگر از فامیل‌بازی در این مورد استفاده شود به مراتب کار قاچاق و عمل رشوه دادن راحت‌تر انجام شده و بیشتر از چشم قانون پوشیده خواهد ماند.

۵-۸-۴. گرفتن تسهیلات غیرمجاز و

نامشروع بانکی

در زمان افزایش نقدینگی و رکود تولید داخلی برخی زنان مجرم اقتصادی از زمینه به وجود آمده سوءاستفاده کرده و با استفاده از اعمال نفوذ (فامیل‌بازی)، موفق به گرفتن تسهیلات کلان بانکی به طریق غیرقانونی و نامشروع می‌شوند. بدین صورت که گاه برخی زنان با حيله و تقلب بالفرض برای ثبت شرکت‌های تولیدی صوری و به منظور اشتغال‌زایی و کمک به اقتصاد کشور در حالیکه تخصص لازم را هم در زمینه فعالیت شرکت ندارند، از گزینه فامیل‌بازی استفاده کرده و موفق به گرفتن تسهیلات کلان بانکی می‌شوند و وجوه دریافتی را در جای دیگری مثل قاچاق کالا و ارز، برج‌سازی و ... خرج می‌نمایند. و گاهی برخی زنان وابسته به مسئولین رده بالای دولتی حتی بدون به کار بردن حيله و تقلب، بدون گرفتن مجوز و بدون دادن ضامن و وثیقه به بانک اقدام به گرفتن تسهیلات کلان بانکی آن هم بدون بهره می‌نمایند و همین وابستگی فامیلی پوششی برای دور ماندن از چشم قانون خواهد بود (Abdul, 2021, 71-72).

همان‌طور که اشاره شد پولشویی با همه جرایم اقتصادی مرتبط است و تا حدودی باعث افزایش نقدینگی در کشور می‌شود، بنابراین باید جرایم اقتصادی را ریشه‌یابی نمود و با اتخاذ یک سیاست جنایی کارآمد از وقوع جرایم اقتصادی تا حد امکان جلوگیری کرد.

می‌توان تا حد امکان تراکنش‌های مالی همه حساب‌های بانکی افراد صاحب حساب را بررسی کرد تا تراکنش‌های مالی مشکوک مشخص شده و با بررسی بیشتر آن‌ها راهی برای کشف جرایم باز شود. همچنین با کنترل و تشخیص تراکنش‌های مالی مشکوک، هم از افزایش حجم پول در بانک‌ها و در نتیجه از افزایش نقدینگی در کشور جلوگیری شود و هم تا حدودی دست افرادی که از ناحیه فامیل‌بازی اقدام به سپرده‌گذاری در بانک‌ها می‌کنند و یا اقدام به گرفتن تسهیلات کلان بانکی غیر مجاز می‌کنند، بسته و کوتاه شود. اینکه فعل ارباب رجوع متقاضی فامیل‌بازی در قانون جرم‌انگاری نشده، خود یک چالش بزرگ و کمبود مهم است و همین امر می‌تواند به مجرمین اقتصادی جرئت و قدرت زیادی ببخشد، چرا که مجرمین اقتصادی در برخی موارد در طول روند ارتکاب جرم خود در جایگاه ارباب رجوع هستند، به عبارتی به دنبال گرفتن تسهیلات غیرقانونی بانکی، گرفتن مجوز غیرقانونی گمرکی و... هستند که ممکن است برای این موارد اصلاً رشوه هم ندهند و به همین دلیل جرمشان نادیده گرفته شده و آشکار نگردد. پس باید در قالب قانون کشور ماده قانونی خاصی برای این مورد نیز در نظر گرفته شده و مجازاتی به نسبت سنگین‌تر از مجازات رشوه دهنده تعیین شود.

به نظر جرم استفاده از اعمال نفوذ و قدرت شخص آشنا و فامیل در جایگاه یکی از مسئولین

خودش به‌طور مجزا باعث می‌شود که پول‌ها و عواید حاصل از جرایم اقتصادی، به صورت کلان وارد چرخه بانکی کشور شود و در نتیجه این امر حجم نقدینگی در بانک‌ها افزایش یابد؛ به عبارتی این چرخه به صورت زنجیروار تکرار می‌شود و راه را برای مجرمین اقتصادی هموار می‌کند.

از گذشته تا حال وجود افراد بانفوذ در کادر ادارات و سازمان‌های دولتی و اطاعت کردن برخی از مسئولان امور از توصیه و سفارش آن‌ها باعث شده که قبح این امر تا حدودی در جامعه ما کمرنگ شود و هر کس به اندازه میزان آشنایی که با افراد بانفوذ دارد، بتواند کار خود را هرچند که باعث تضییع حقوق دیگران می‌شود، پیش ببرد. عامل فامیل‌بازی در پیشبرد جرایم اقتصادی بسیار مؤثر بوده و زنان در این مورد گاه پوششی هستند برای عوامل اصلی، مثل کارمند خانمی که واسطه گرفتن رشوه برای مقام بالاتر می‌شود و گاه از طریق همین فامیل بازی و استفاده غیرقانونی از اعمال نفوذ مقامات مسئول و حمایت آن‌ها خود مرتکب اصلی جرایم اقتصادی کلان هستند. نتایج پژوهش گویای این مطلب است که در مورد برخورد با جرایم اقتصادی زنان باید دقت بیشتری به عمل آورد و اینکه با توصیف واکنش‌ها و تدابیر موجود در مورد وضعیت جرایم زنان در جامعه و عدم اعتنا به راهکارهای ارائه شده و قرار گرفتن جامعه در شرایط خاص ذکر شده که همان افزایش نقدینگی و فامیل‌بازی می‌باشد، پیش‌بینی می‌شود جرایم اقتصادی زنان در ایران در یک دهه آینده در پوشش‌های متنوع و مختلف رو به افزایش خواهد بود.

جهت کاهش نقدینگی و فامیل‌بازی در جامعه و به دنبال آن جهت کاهش جرایم اقتصادی زنان راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

کشور در روند جرایم اقتصادی همان جرم مجرم اقتصادی است و باید در برخورد با چنین پدیده‌ای (فامیل‌بازی) در جرایم اقتصادی، مجازات مجرم اقتصادی را در نظر گرفت، حتی بلکه شدیدتر، چرا که اگر این خانم مجرم از گزینه فامیل‌بازی برای پیشبرد کارش استفاده نمی‌کرد شاید و البته مطمئناً کاری از پیش نمی‌برد. اگر اینچنین بود که هر کس بدون فامیل‌بازی بتواند جرم اقتصادی انجام دهد، پس باید شاهد جرایم اقتصادی بسیاری از سوی زنان در جامعه بودیم، کما اینکه اینگونه نیست و انجام جرم اقتصادی مشکلات خاص خود را داشته و هر کس توانایی انجام آن را ندارد.

زنان در انجام جرم اقتصادی بیشتر نقش معاونت را دارند و کمتر خودشان مجرم اصلی هستند. در جایی که یک زن خودش مجرم اقتصادی باشد مطمئناً از حمایت یک قدرت نفوذی و رابطه فامیل‌بازی برای انجام روند جرم اقتصادی استفاده کرده است. زمانی که دختر، همسر یا خواهر فلان مقام مسئول، وزیر و... مرتکب جرم اقتصادی می‌شود، در برخورد با چنین جرمی نباید فقط مجرم اصلی و شرکای او مجازات شوند؛ چراکه این خانم با حمایت و قدرت نفوذی که دارد مرتکب چنین جرمی شده است و باید همان مقام مسئول نیز به میزان مجازات این خانم بلکه بیشتر، مجازات شود.

به نظر می‌رسد در قوانین ایران ملاک مجرم بودن بیشتر مرد بودن است و در این زمینه زن را هم نوعی مرد می‌دانند. در صورتی که این دید باعث انحراف ذهن جامعه و مجریان قانون نسبت به بزهکاری زنان و مخصوصاً بزهکاری اقتصادی زنان و غافل شدن از آن‌ها می‌شود؛ چرا که اینطور نگاه می‌کنند که زن هم می‌تواند قاچاق کالا و ارز

انجام دهد، احتکار کند، کلاهبردار باشد و... در صورتی که انجام این جرایم برای زنان سنگین است و یک زن به راحتی و تنهایی قادر به ارتکاب آن‌ها نیست و یا دید برعکس هم می‌توان در این زمینه به زن داشت، اینکه زن را اصلاً مجرم ندانند در صورتی که زن هم می‌تواند مجرم اقتصادی باشد و یک جرم را با همه سختی‌هایش مرتکب شود. همچنین در تعیین مجازات و اجرای آن نیز باید زن بودن را در نظر گرفت. اینکه آیا آن مجازاتی که در قانون برای بزهکاران اقتصادی در نظر گرفته شده به‌طور یکسان مناسب هر دو جنس زن و مرد هست یا خیر؟ و باید سیاستی دیگر اندیشید و برای زن و مرد هر کدام در جایگاه خودشان مجازاتی در خور جنسیت و شخصیتشان تعیین نمود. همچنین در مرحله پاسخ‌دهی و بعد از آن مرحله برگشت به جامعه، باز هم حقوق زن و مرد یکسان نیست و برخورد جامعه با زن مثل برخورد با مرد نیست چرا که مردان به راحتی به جامعه برمی‌گردند ولی زنان اینطور نیستند و دید جامعه به آنان عوض می‌شود. زنان در این مواقع اکثراً از جامعه و مخصوصاً خانواده خود طرد می‌شوند. بنابراین در این مورد باید سیاست‌جنایی خاصی اندیشیده شود. البته در مورد جرایم اقتصادی به نظر باید شرایط سخت‌تری برای زنان در نظر گرفت؛ چون همان‌طور که قبلاً گفته شد ارتکاب جرایم اقتصادی ضربه به ارزش‌های جامعه و نظام است و کسانی مرتکب این جرایم می‌شوند که دارای تمکن مالی هستند و این عمل مجرمانه آن‌ها هم از سر زیاده‌خواهی و هم بخاطر ضربه به ارزش‌های نظام است، و اگر بخواهیم سیاست افتراقی برای زنان در این مورد در نظر بگیریم، به نظر باید مجازاتی سنگین‌تر در نظر گرفت، چرا که

او اطلاعی از عواقب این کار داشته باشد. در این موارد قانون باید با بررسی عوامل ایجاد جرم و تشخیص سوءاستفاده از موقعیت زنان از حقوق زن حمایت کرده و نگذارد حقش پایمال شود.

۷. سهم نویسندگان

کلیه نویسندگان به صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته اند.

۸. تضاد منافع

در این پژوهش هیچگونه تضاد منافی وجود ندارد.

زنی که مرتکب جرمی اقتصادی مانند اختلاس می‌شود، مطمئناً از لحاظ مالی در مضیقه نیست و در حین اینکه پشتوانه مالی دارد از سوی افراد دیگری هم حمایت می‌شود. همچنان که در مباحث قبل گفته شد زن و مرد از جنس بشر آفریده شده‌اند و دارای حقوق یکسان هستند ولی در احکام اسلامی در مواردی نسبت به زن سختگیری بیشتری شده است که البته این امر به دلیل خاص بودن شخصیت و ارزش وجودی او و حفاظت بیشتر از زن می‌باشد. نتیجه حفظ ارزش یک زن، حفظ کیان خانواده و در نهایت حفظ ارزش‌های یک جامعه است. بنابراین می‌توان گفت در مورد جرایم اقتصادی نیز باید همین سیاست را در نظر گرفت. در برخی موارد جرایم اقتصادی باید برای زنان سیاستی افتراقی متفاوت نسبت به مردان در نظر گرفته شود تا جایی که در اکثر موارد اصلاً زن را مجرم ندانیم چه رسد که مجازاتی تعیین کنیم، چرا که بسیاری از زنان به دلیل احتیاج مالی و به اجبار و بدون قصد ضربه به ارزش‌های نظام این جرایم را مرتکب می‌شوند و باید مسائل و مشکلات آن‌ها مورد بررسی قرار گرفته و دولت و جامعه با همکاری هم درصدد رفع مشکلات آن‌ها برآیند. همچنین در برخی موارد از سادگی و مظلومیت زنان سوءاستفاده شده و آن‌ها از طرف همسر و یا شخص دیگری مجبور به انجام اینگونه جرایم می‌شوند، حال یا با تهدید آن‌ها برای اخذ رشوه به این صورت که یک زن واسطه‌ای برای گرفتن رشوه برای دیگری شود که این خود پوششی می‌شود برای رشوه گرفتن آن مقام مسئول و یا سوءاستفاده از سادگی و مظلومیت زن برای جرم پولشویی، به این صورت که دیگری عواید حاصل از جرایم اقتصادی را به حساب شخصی این خانم واریز کند، بدون اینکه

منابع

سایت ویکی‌پدیا، خویشاوندسالاری، آخرین مراجعه: fa.m.wikipedia.org ۱۴۰۱/۰۳/۰۱

سایت ویکی‌تابناک، مرتضی زارع، نقدینگی، ویکی‌تابناک، آخرین مراجعه: tabnak.ir/fa/tags ۱۴۰۱/۰۲/۲۷

سایت روزنامه ایران، بیژن عباسی، پارتی‌بازی ممنوع، آخرین مراجعه: ۷۳۱۳/ion.ir/news ۱۴۰۱/۰۳/۰۵

سایت پژوهه، علیرضا فجری، جرایم اقتصادی، آخرین مراجعه: Pajooh.e.ir ۱۴۰۰/۱۱/۱۷

لاتین

Abdul, Rafay, Handbook of Research on Theory and Practice of Financial Crimes, New York: IGI Global; 2021.

Achim, Monica Violeta, Borlea, Sorin Nicolae, Economic and Financial Crime: Corruption, shadow economy, and money laundering. London: Springer; 2020.

Agu, Helen U., Gore, Meredith L. Women and Wildlife Trafficking: Participants, Perpetrators and Victims. Hague: Taylor & Francis; 2020.

Andrew, Cydney, Agu, Helen U. Using a Feminist Political Ecology Lens to Explore the Gendered Dimensions of Wildlife Trafficking Literature. In: Agu, Helen U., Gore, Meredith L. Women and Wildlife Trafficking: Participants, Perpetrators and Victims. Hague: Taylor & Francis; 2020. Pp, 1-43.

Betts, Michael J. Investigation of Fraud and Economic Crime. Oxford: Oxford University Press, 2017.

Button, Mark, Branislav Hock, David Shepherd. Economic Crime: From Conception to Response. Hague: Routledge; 2022.

Carolyn A. Jost Robinson, Elizabeth S. Hall, Melissa J. Remis, Shaping Life in the Shadows. In: Agu, Helen U., Gore, Meredith L. Women and Wildlife Trafficking: Participants, Perpetrators and Victims. Hague: Taylor & Francis; 2020. Pp, 79-92.

بل، وندل، مبانی آینده‌پژوهی (علم انسانی برای عصر جدید، تاریخچه، اهداف و دانش)، چاپ چهارم، تهران، مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوریهای دفاعی، ۱۳۹۸.

رستمی، محسن، کشاورز، عیسی، خجسته، رضا، مبانی آینده‌پژوهی، تهران، پشتیبان، ۱۳۹۷.

زینال‌زاده، ایرج، مجموعه اطلاعات کاربردی قاچاق کالا و ارز (قاچاق گمرکی و غیرگمرکی)، چاپ اول، تهران، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، ۱۳۹۵.

سفیدی، سپیده، جوهری، مهدی، دهقان، سعید، تساوی سن بلوغ کیفری میان دختر و پسر؛ با نگرشی بر قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و اسناد بین‌المللی، فصلنامه علوم اجتماعی، دوره ۱، شماره ۳، ۱۳۹۶.

عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، چاپ اول، تهران، راه رشد، ۱۳۸۹.

کاسو، حنا، گاسنر، رابرت، آینده‌پژوهی و تجزیه و تحلیل سناریو، ترجمه محسن رستمی، آزاده کتبی، غلامرضا خجسته، تهران، پشتیبان، ۱۳۹۶.

کبیری، سهیل، شفیع خورشیدی، علی اصغر، اخلاص در نظام اقتصادی کشور، تهران، مجد، ۱۳۹۷.

گسن، رمون، جرم‌شناسی بزهکاری اقتصادی (نظریه عمومی تزویر)، ترجمه شهرام ابراهیمی، چاپ سوم، تهران، میزان، ۱۳۹۳.

منکیو، گریگوری، نظریه اقتصاد کلان، برگردان حمیدرضا ارباب، چاپ چهارم، تهران، نشر نی، ۱۳۹۵.

میرمحمدصادقی، حسین، «پاک‌نمایی یا تطهیر اموال کثیف ناشی از جرم»، دیدگاه‌های حقوق قضایی، شماره ۲۱ و ۲۲، ۱۳۸۰.

میرمحمدصادقی، حسین، حقوق کیفری اقتصادی-جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی، چاپ هجدهم، تهران، میزان، ۱۳۸۹.

نیازپور، امیرحسین (۱۳۹۷)، سیاست جنایی در برابر بزهکاری اقتصادی، چاپ اول، تهران: میزان.

وبسایتها

سایت دادکار، جرایم مالی و اقتصادی، آخرین مراجعه:

[http://dadkaar.com/financial-and-](http://dadkaar.com/financial-and-economic) ۱۴۰۰/۱۱/۱۷

[economic](http://dadkaar.com/financial-and-economic)

Graham, Jessica, Women as Agents of Change in Efforts to Disrupt Illegal Wildlife Trade. In: Agu, Helen U., Gore, Meredith L. Women and Wildlife Trafficking: Participants, Perpetrators and Victims. Hague: Taylor & Francis; 2020. Pp, 60-72.

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز
پرتال جامع علوم انساني